

თეონა ბაქანიძე, პროფესორი
ნატო გეგენავა, პროფესორი

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია ინოვაციათა მნიშვნელობა რეგიონების მდგრადი განვითარების უზრუნველყოფაში. ნაჩვენებია, რომ ქვეყნის რეგიონების მდგრადი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისათვის წინამძღვრების შექმნა შეუძლებელია ინოვაციური პროცესების აქტივიზაციისა და მათი ეფექტიანობის ამაღლების გარეშე, რამაც აქცენტი გადაიტანა ინოვაციური პროგრამების მართვის სფეროში ფედერალურიდან რეგიონულ დონეზე. ჩატარებულია რეგიონულ დონეზე ინოვაციური საქმიანობის ეფექტიანობის ამაღლების თანამედროვე მიდგომების ანალიზი. გამოვლენილია რეგიონული ინოვაციური ინფრასტრუქტურის ელემენტების ძირითადი ფუნქციები.

სტატიაში ასევე ნაჩვენებია, რომ ინოვაციური პროგრამებისა და ცალკეული მსხვილი პროექტების რეალიზაციის ეფექტურობა მნიშვნელოვანწილად განისაზღვრება ეფექტური რეგიონული ინოვაციური ინფრასტრუქტურების, როგორც ეროვნული ინოვაციური სისტემის ქვესისტემის ჩამოყალიბების შესაძლებლობით.

საკვანძო სიტყვები: ინოვაცია; ახალი ტექნოლოგიები; ინოვაციური ინფრასტრუქტურა; გლობალიზაცია; ტექნოპარკი; ინფორმაციული ტექნოლოგიები

Summary

Article includes general approaches on regional level for innovative business. It is shown that the prerequisites of innovative processes and their effectiveness are important for sustainable socio-economic development of regions, which make the focus on the innovative programs management from federal to the regional level. Here is analyzed the modern approaches of innovative activities on the regional level. Here are revealed the main functions of regional innovative infrastructure elements.

The article also shows that innovative programs and the effectiveness of individual projects is determined by the effective regional innovation infrastructure, as the possibility of establishing a national innovation subsystem.

* * * * *

ქვეყნის რეგიონების მდგრადი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისათვის წინამძღვრების შექმნა ამაჟამად შეუძლებელია ინოვაციური პრო-

ცესების აქტივიზაციისა და მათი ეფექტიანობის ამაღლების გარეშე, რამაც განაპირობა ინოვაციური პროგრამების მართვის სფეროში ფედერალური დონიდან რეგიონულ დონეზე აქცენტის გადანაცვლება. ეს განპირობებულია რეგიონის სპეციფიკური თავისებურებების გათვალისწინების აუცილებლობით ქვეყნის სუბიექტების ინოვაციური პოტენციალის ჩამოყალიბებისა და რეალიზაციისაკენ მიმართული საინვესტიციო პოლიტიკის პრიორიტეტული მიმართულებების განსაზღვრისას.

ინოვაციურ ინფრასტრუქტურაში, როგორც წესი, იგულისხმება ინოვაციური საქმიანობის იმ სუბიექტების ერთობლიობა, რომლებიც ხელს უწყობენ ინოვაციური პროცესების განხორციელებას, ინოვაციური პროდუქციის შექმნისა და რეალიზაციის მომსახურების განვითარების ჩათვლით.

აღნიშნული სისტემის ფუნქციონირების ეფექტიანობა დამოკიდებულია მისი ელემენტების შეთანხმებულობაზე, რომელთაგან უმნიშვნელოვანესი შეიძლება გახდეს ტექნოლოგიური პარკი (ტექნოპარკი). მსოფლიო პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ტექნოპარკი შეიძლება წარმოადგენდეს სახელმწიფო და რეგიონული ინოვაციური პოლიტიკის რეალიზაციის ერთ-ერთ ძირითად ინსტრუმენტს.

ამასთან დაკავშირებით, წარმოიქმნება იმ რეგიონული ტექნოპარკების სტრუქტურების შექმნისა და საქმიანობის უზრუნველყოფის ორგანიზაციულ-ეკონომიკური მექანიზმების შემუშავების აქტუალური მეცნიერული ამოცანა, რომლებიც რეგიონული ინოვაციური გარემოს სპეციფიკის გათვალისწინებით მიმართულია რეგიონის ინოვაციური პოტენციალის რაციონალური გამოყენების საფუძველზე რეგიონის სუბიექტების მდგრადი განვითარებისათვის პირობების შექმნაზე სტრატეგიულ გეგმაში ჩამოყალიბებული მიზნობრივი მაჩვენებლების შესაბამისად.

მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციის ძირითად ტენდენციებს წარმოადგენს საქონლისა და მომსახურებების მსოფლიო ბაზრის გაფართოება და კაპიტალის მსოფლიო ბაზრების სულ უფრო მზარდი ინტეგრაცია. გლობალიზაცია უზრუნველყოფს სოციალურ, ეკონომიკურ და სხვა სუბიექტებს შორის ურთიერთობათა დამყარების შესაძლებლობას მსოფლიოს ნებისმიერ ქვეყანაში, ამასთან, მნიშვნელოვნად იზრდება ამ ურთიერთობათა მნიშვნელობა ეროვნულ კანონებსა და ნორმებთან შედარებით.

გლობალიზაციის ერთ-ერთი ნიშანია ტრანსნაციონალური კორპორაციების მნიშვნელობის ზრდა, რომელთა წილად მოდის მსოფლიო სამრეწველო წარმოების ერთ მესამედზე მეტი, საგარეო ვაჭრობის ნახევარზე მეტი და ახალ ტექნიკასა და ტექნოლოგიებზე პატენტების დაახლოებით 80 %.

XX საუკუნის დასასრულის უმნიშვნელოვანესი მახასიათებლად იქცა მისი გადასვლა განვითარების ახალ ინოვაციურ ფაზაზე. ბუნებრივი რესურსების გამოყენებაზე დამყარებულ ინდუსტრიულ ეკონომიკას ცვლის ცოდნასა და ინფორმაციულ ტექნოლოგიებზე დამყარებული ეკონომიკა. მიჩნეულია, რომ მეცნიერებისა და ინოვაციების სახელმწიფოებრივი განვითარების სფეროს ძირითად ამოცანებს განეკუთვნება: ფუნდამენტური კვლევების განვითარება, კვლევებისა და პროექტების სექტორის შედეგიანობის ამაღლება, გლობალურ ეკონომიკაში ინტეგრაცია, ინოვაციური ინფრასტრუქტურის განვითარება.

ინოვაციური პროცესების ეფექტური მართვა ყველა დონეზე იძლევა ქვეყნის, მისი რეგიონებისა და ცალკეული ტერიტორიების მდგრადი განვითარების უზრუნველყოფის შესაძლებლობას.

განვითარების ინოვაციური ხაზის უპირატესი არჩევანი განპირობებულია შემდეგი ფაქტორებით:

— ინოვაციები მდგრადი სოციალურ-ეკონომიკური ზრდის ერთ-ერთ საკვანძო ფაქტორს, არსებული შეფასებების თანახმად, განვითარებულ ქვეყნებში 50%-დან 90%-მდე წარმოადგენს. განვითარების თანამედროვე ეტაპის თავისებურებაა ის, რომ ინოვაცია ხდება მრეწველობის ყველა სექტორის განვითარების აუცილებელი პირობა და მამოძრავებელი ძალა.

— ინოვაციები არსებით გავლენას ახდენს როგორც ცალკეული საწარმოების კონკურენტუნარიანობაზე, ასევე რეგიონისა და მთელი სახელმწიფოს ეკონომიკაზე.

ინოვაციები იძლევა მეცნიერებატევადი პროდუქციის არსებულ მსოფლიო ბაზრებზე გასვლისა და ახალი ბაზრების შექმნის შესაძლებლობას. ახალი ტექნოლოგიებისა და მეცნიერებატევადი პროდუქციის წლიური ბრუნვა მსოფლიო ბაზრებზე რამდენადმე აღემატება ბრუნვას ნედლეულის ბაზრებზე, მ.შ. ნავთობისა და ბუნებრივი აირის ბაზრებზე. მსოფლიო ბაზრის ამ პერსპექტიულ სეგმენტზე გასვლა შესაძლებელი ხდება ინოვაციებით უზრუნველყოფილი დივერსიფიკაციის ხარჯზე.

სულ რაღაც 10-15 წლის წინათ ტერმინ „ინოვაცია“ იყენებდნენ მხოლოდ სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის პრობლემებზე მომუშავე ეკონომისტები. სამრეწველო საწარმოების ინჟინრები და მმართველები იყენებდნენ ცნებას „ახალი ტექნიკა“, ან უბრალოდ „სიახლე“ ან „სიახლის დანერგვა“.

ტერმინი „ინოვაცია“ პირველად შემპეტერმა შემოიღო 1912 წელს გამოქვეყნებულ ნაშრომში „ეკონომიკური განვითარების თეორია“. ინოვაციაში იგი გულისხმობდა წარმოების ტექნოლოგიის ან ზოგიერთი სამეურნეო ერთეულის

სამეცნიერო ლიტერატურაში არსებობს ინოვაციის კლასიფიკაციისადმი სხვადასხვაგვარი მიდგომა. ინოვაციათა კლასიფიკაცია ნიშნავს მათ განაწილებას კონკრეტულ ჯგუფებში განსაზღვრული კრიტერიუმების მიხედვით. ამასთან, ერთი და იგივე ინოვაცია, კლასიფიკაციის გამოყენებული კრიტერიუმე-

ბიდან გამომდინარე, შეიძლება მივაკუთვნოთ რამდენიმე სახეს

ინოვაციები შეიძლება დაიყოს შემდეგ კლასიფიკაციებად :

1. ინოვაციები სიახლის დონის მიხედვით იყოფა რადიკალურ და ორდინარულ ინოვაციებად.

2. ინოვაციები შეიძლება დანერგილ იქნას სასიცოცხლო ციკლის სხვადასხვა სტადიებზე: სტრატეგიული მარკეტინგის, სამეცნიერო-კვლევითი, წარმოების ორგანიზაციულ-ტექნოლოგიური მომზადების, უშუალო წარმოებისა და გაყიდვის შემდგომი მომსახურების სტადიებზე.

3. მასშტაბის მიხედვით ინოვაციები იყოფა მსოფლიო, ქვეყნის, დარგის, საწარმოს მასშტაბით ახალ ინოვაციებად.

4. გამოყენების სფეროს მიხედვით გამოყოფენ ფირმის შიგნით გამოყენებულ, ფირმაში დაზოგვისათვის გამოყენებულ და გაყიდვისათვის გამიზნულ ინოვაციებად.

5. გამოყენების სიხშირის მიხედვით ინოვაციები შეიძლება იყოს ერთჯერადი და განმეორებადი.

6. სიახლის ფორმების მიხედვით შეიძლება იყოს: აღმოჩენა, გამოგონება, პატენტი; რაციონალიზატორული წინადადებები; ნოუ-ჰაუ; სასაქონლო ნიშნები; სავაჭრო მარკები; ემბლემები; სხვა.

7. დანერგვის შედეგად მიღებული ეფექტის სახეების მიხედვით ინოვაციები შეიძლება იყოს: სამეცნიერო-ტექნიკური, სოციალური, ეკოლოგიური, ეკონომიკური და ინტეგრალური.

8. ინოვაციები შეიძლება დაინერგოს ინოვაციური მენეჯმენტის სხვადასხვა ქვესისტემებში: სამეცნიერო, მიზნობრივ, უზრუნველყოფ, მართვით, მართვად ქვესისტემებში.

ინოვაციური პროცესი წარმოადგენს ერთიან თანმიმდევრულ ჯაჭვში გაერთიანებულ ელემენტთა ერთობლიობას, რომელიც წარმოქმნის ინოვაციური პროცესების სტრუქტურას. ასეთ ელემენტებს განეკუთვნება:

ინოვაციათა მარკეტინგი; ინოვაციათა გამოშვება; ინოვაციათა რეალიზაცია, ინოვაციათა გატანა, ინოვაციათა ეკონომიკური ეფექტიანობის შეფასება, ინოვაციათა დიფუზია.

მთლიანობაში, პროგრესი ინოვაციებში ეყრდნობა იმ ელემენტთა ურთიერთქმედების რთულ სისტემას, რომლებიც აწარმოებენ სხვადასხვა ტიპის ცოდნას, მართავენ მათ ნაკადებს, ანაწილებენ და უზრუნველყოფენ მათ დამატებას. ინოვაციური პროცესის ეფექტიანობა მნიშვნელოვანწილად განისაზღვრება იმით, თუ როგორ ურთიერთქმედებენ ძირითადი მოქმედი პირები ერთმანეთთან ცოდნის შექმნისა და გამოყენების ერთიანი სისტემის ელემენტების რანგში, ასევე გამოყენებული ტექნოლოგიების თანადროულობით.

ეროვნული ინოვაციური სისტემა შეიძლება განხილულ იქნას ვიწრო გაგებით, ანუ მეცნიერული ძიების, სამეცნიერო ცოდნისა და ახალი ტექნოლოგიების წარმოების პროცესში უშუალოდ ჩართული ინსტიტუტებისა და ორგანიზაციების ერთო-

ბლიობად. იგი შეიძლება გაანალიზდეს უფრო ფართოდაც, როცა განიხილება ნებისმიერი ორგანიზაცია და სტრუქტურა, რომელიც რაიმე გავლენას ახდენს ინოვაციურ პროცესზე.

ეროვნული ინოვაციური სისტემის ფუნქციონირებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სახელმწიფო, რომელიც განსაზღვრავს ინოვაციური პროცესის მონაწილეთა ურთიერთქმედების წესებს ნორმატიულ-სამართლებრივი ბაზის ჩამოყალიბების გზით. ეროვნული ინოვაციური სისტემის ძირითადი კომპონენტებია ინოვაციური საქმიანობის სუბიექტები — ინოვაციური პროდუქტის შექმნასა და გატანაში მონაწილე ორგანიზაციები და ფიზიკური პირები, ასევე ინფრასტრუქტურის ობიექტები — ორგანიზაციები, რომლებიც ხელს უწყობენ ინოვაციური საქმიანობის განხორციელებას და უზრუნველყოფენ მტკიცე კავშირის წარმოქმნას მეცნიერებასა და წარმოებას შორის.

ცხადია, რომ ქვეყნის ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლება მეტწილად განისაზღვრება ეფექტური რეგიონული ინოვაციური ინფრა-სტრუქტურების, როგორც ეროვნული ინოვაციური სისტემის ქვესისტემის, ჩამოყალიბების შესაძლებლობით. ინოვაციურ ინფრასტრუქტურაში, როგორც წესი, გულისხმობენ ინოვაციური საქმიანობის სუბიექტებს, რომლებიც ხელს უწყობენ ინოვაციური პროცესების განხორციელებას, ინოვაციური პროდუქტის შექმნისა და რეალიზაციის მომსახურების გაწევის ჩათვლით.

ჩვეულებრივ, გამოყოფენ ინოვაციური ინფრასტრუქტურის შემდეგ ქვესისტემებს:

- ფინანსურს: სხვადასხვა ტიპის ფონდებს (საბიუჯეტო, ვენჩურული, სადაზღვევო, საინვესტიციო), ასევე სხვა ფინანსურ ინსტიტუტებს, როგორიცაა, მაგალითად, საფონდო ბაზარი;
- წარმოებრივ-ტექნოლოგიურს, როგორიცაა: ტექნოპარკები, ინოვაციურ-ტექნოლოგიური ცენტრები, ბიზნეს-ინკუბატორები, ტექნოლოგიების ტრანსფერის ცენტრები და სხვ.;
- ინფორმაციულს: მონაცემთა და ცოდნის ბაზები; ანალიტიკური, სტატისტიკური, საინფორმაციო და სხვა ცენტრები;
- საკადროს: სამეცნიერო და ინოვაციური მენეჯმენტის სფეროში კადრების მოსამზადებელი საგანმანათლებლო დაწესებულებები და ა.შ.;
- საექსპერტო-კონსალტინგურს: ინტელექტუალური საკუთრების, სერტიფიკაციის პრობლემებზე მომსახურების გამწევი ორგანიზაციები.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბარათაშვილი ე., გრძელიშვილი ნ., გალახვარიძე ნ., ნადარეიშვილი ნ., რეგიონული ეკონომიკა, სახელმძღვანელო, თბ., 2010.
2. ვეშაპიძე შ., ლეკაშვილი ე., გრიშკაშვილი ა., ასლამაზიშვილი ნ., მსოფლიო ეკონომიკა, თბილისი, 2008.
3. ლურნკაია კ., ლურნკაია თ., საერთაშორისო ბიზნესი, ლექციების კურსი, 2011.
4. ჯოლია გ., საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობები, თბილისი, „ტექნიკური უნივერსიტეტი“, 2008.
5. Бовин А.А., Чередникова Л.Е., Якимович В.А., Управление инновация миворганizations: учебное пособие, Москва, 2006.
6. Фридляков В.Н., Лисин Б.К., Останюк С.Ф., Андрианова Т.Ю. Состояние и тенденции развития отраслевой науки // Инновации. 2001.